

I G O R B E L E Š

Listanje kupusa

**Čarobna
knjiga**

PRAZNE STOLICE

Proljeće je najbolje doba za sadnju kupusa, a jesen za berbu i kiseljenje. Odjavna špica mog djetinjstva počela je u proljeće, a završila na jesen – listanjem kupusa. Kupus se bere tako da mu se s postolja od lišća odreže glava. Mi smo imali više sreće.

Sve je započelo jednog kišnog utorka 1991. u prostoriji koja je mogla biti ambasada planeta Eternija, da nije bila Goranova soba.

Sjedili smo u iščekivanju. Dragan i ja na zelenom trosjedu, a Bojan za pisačim stolom, pokušavajući nekako smjestiti ruke između figurica Mastersa kako ih ne bi srušio. Goran je, ne mareći poput Bojana za njihovu stabilnost, na stol stavio plavu kutiju. Na kutiji je pisalo *Risiko Das große Strategiespiel*. Nitko od nas nije imao pojma što to znači. Goran je u školi učio ruski; Bojan, Dragan i ja engleski, ali nismo odmakli dalje od Sandy, Billa i njegove lopte, pa je bilo svejedno. Ispod riječi bio je nacrtan top, konjanik i pješadija u borbi, iza kojih je dominiralo bojno polje u plamenu. Crtež smo razumjeli, ali nismo bili oduševljeni. Naše raspoloženje reflektirao je pogled kroz prozor, a vani je bjesnjela prva proljetna oluja.

Goran je upalio svjetlo i uzeo čokoladu koju je pokušavao brzo otvoriti drhtavim rukama. Njegova nova Benetton majica na vodoravne crno-bijele pruge, koju je netom prvi put obukao, raširila se u predjelu trbuha. Otac mu nikada nije uspijevaio pogoditi veličinu, kao da je zaboravljao da mu sin raste i da brzo tamani sve slatkiše koji mu se nađu na putu, a kako ga je viđao

dva ili tri puta godišnje, odjeću je kupovao po sjećanju. Goran je volio nove stvari, pa se u preuske majice i hlače svejedno uvlačio. A da ne spominjem da je bio jedan od rijetkih u Borovu naselju koji je nosio poznate marke. Mi ostali bili smo odjeveni u nekoliko brojeva veće bezimene majice i hlače s rasprodaja u vukovarskoj Nami ili Veleprometu. Za razliku od Gorana, nama su nogavice dosezale do vrhova nožnih prstiju, a u rukave je mogla stati još barem polovica dječje ruke. Po mišljenju naših roditelja, rasli smo prebrzo, pa su nam kupovali veću odjeću, da nam potraje.

„Eto, to sam danas dobio od tate”, rekao je Goran pa kažiprstom desne ruke kucnuo po kutiji *Rizika*. Namrštivši se, u usta je stavio pola čokolade.

Svi smo znali zašto je bio razočaran. Tog jutra u školi, kad nam je rekao da mu dolazi tata, opčinjeno je govorio o figurici He-Mana koju je toliko želio. U kolekciji je imao više od pola stanovnika Eternije, ali ne i glavnog junaka. Dragan je to uspoređivao sa značkama. Govorio je: „To ti je kao da imaš značku od svakog člana partije, a nemaš Tita.”

Draganov tata bio je strastveni kolekcionar značaka i alkoholnih pića. Za razliku od pića, značkama se nije koristio. Kako je bio alkoholičar, a agresivac kad bi popio, bilo je dobro što je značke držao zataknete u albumima s crvenim koricama.

Dragan nije skupljao ništa osim loših ocjena jer mu znanje iz poznavanja značaka i različitih vrsta piva, rakije i vina nije podizalo prosjek. Međutim, dobro je pamtio godine berbi. Mogao je reći koje su najbolje, a koje najgore za pijanstva njegova tate. Godina 1987. bila je najgora.

Tišinu u sobi punila je *Tišina* Bajage i instruktora. Goran je imao puno ploča, ali u gramofonu se uvijek nalazila *Prodavnica tajni*. Bio je toliko lijen da je okrene na drugu stranu da smo stalno slušali četiri iste pjesme.

Goranov tata jedini od naših roditelja nije radio u tvornici, nego u Njemačkoj, i obično su njegovi dolasci bili ispunjeni uzbuđenjem zbog svega što je donosio Goranu. Jednom je to bio šator, drugom prilikom Commodore 64, pa autić na daljinski, no misteriozna *Riziko* kutija kao da je ugasila svu draž tog posebnog dana. Htjeli smo razočarano upitati što je to, ali nismo. Šutke smo nastavili sjediti u sobi oblijepljenoj posterima junaka Eternije. Polovici od njih nismo ni imena znali, ali najviše ih je bilo s likom He-Mana, po Draganu, eternijskog Tita. Znatiželjno smo gledali u plavu kutiju koja je trebala biti He-Man. *Tišinu* iz gramofona zamijenila je *Život je nekad siv, nekad žut*.

Bojan je pažljivo započeo otvarati kutiju, pa pogledao u Gorana, koji mu je nervozno signalizirao rukom da nastavi. Prvo je izvadio upute.

„Opet njemački”, reče Bojan nakon što je približio papir staklima svojih naočala. Zatim je pogledao u kutiju pa u mene i uzviknuo: „O, života ti, Zorane!”

O, života ti bila je omiljena uzrečica njegova oca Filipa Finka. „O, života ti, odi mi po pivo u trgovinu”, ili: „O, života ti, šta uvijek moraš kasniti, Bojane”, ili: „O, života ti, umrijet ću u toj tvornici.”

Bojan je na sličan način završio gledajući u mene: „Umrijet ću od smijeha. Pa ovi su vojnici manji i od tvog miša.”

Pogledali smo u kutiju i shvatili da su vojnici nosili sablje, a ne puške, i da su bili upola manji od plastičnih vojnika s kojima smo se običavali igrati partizana, Švaba i domaćih izdajnika. To nas je nasmijalo, a smijeh nam je dobro došao, jer nije nas mučio samo *Riziko*.

U naselju su se u isto vrijeme počele događati čudne stvari koje nitko osim djece nije primjećivao ili nije mario, iako je prema našem shvaćanju situacija bila i više nego ozbiljna. Da Goranov

tata nije došao, to poslijepodne vjerojatno bismo razgovarali o tome što kanimo poduzeti u vezi sa čudnim događajima koji su nam početak proljeća bojili u sivo i bez kišnih oblaka.

Bojan je ponovno uzviknuo: „O, života ti!”, a mi smo se počeli keziti, pa čak i Goran, koji se zakašljao zbog mrvice čokolade što mu je zapela u grlu.

Bojan nas je volio nasmijavati. Bio je najniži od nas, i iako smo svi bili jedanaestogodišnjaci, poštovao nas je kao da smo mu starija braća. Bio je plavokos i uvijek nasmijan, baš poput svog oca, a osim vedrine, naslijedio je i očev loš vid. Rijetko ga se moglo vidjeti bez naočala, a kada bi skinuo smeđe rožnate okvire s debelim staklima, nisam se mogao načuditi licu lijepa dječaka koji je mogao primiti bezbroj poljubaca od svih curica u školi i poneku šaku od ljubomornih dječaka. Ovako s naočalama predobro je vidio da je nezanimljiv većini djece, osim nama koji smo uživali u njegovim šalama.

Goran je uzeo upute, teško uzdahnuo i otišao u dnevnu sobu nezgrapnim koracima. Bio je najviši i najširi od nas, a njegova gusta crna kovčava kosa pojačavala je dojam. Goran je jedini od nas bio jedina, pa je tako imao vlastitu sobu, igračke koje su bile kupljene njemu, a ne starijem bratu u nasljeđe mlađem (ili, u mom slučaju, sestre), kolekciju *Politikinog zabavnika* koji mu je tata dao složiti u tvrdi uvez, BMX umjesto ponija i pravi skejt sa slikom lubanje umjesto hrđavih roľšua s kojima je bilo nemoguće proći pet metara a da se ne ugrozi izgled vlastite lubanje.

Goranov otac, kao gastarbajter, više je bio odsutan nego prisutan u njegovu životu, a izostanak je nadoknađivao kupovinom igračaka i svega što bi Goranu palo na pamet. Goran je imao puno neostvarenih želja, punu sobu i želudac ostvarenih želja i prazninu u srcu. Da bi stvar bila gora, ni Goranova mama nije bila previše zainteresirana za njega. Više je voljela nove haljine

koje je kupovala njemačkim markama i odlaske s prijateljicama u beskonačne šetnje. Moja mama nije pretjerano simpatizirala Goranovu mamu. Govorila je: „Zna se ko plaća te haljine, zna se ko ih oblači, a ne zna se ko ih svlači.”

Dok nije upoznao nas, Goran nije imao prijatelja. Djetinjstvo mu je bilo ispunjeno igračkama i slatkišima. U zamjenu za njegove nove stvari, mi smo mu pružali razgovor, razumijevanje i prijateljstvo.

Dragana njegov otac nije slao po pivo uzrečicom: „O, života ti, odi mi po pivo u trgovinu.” Umjesto toga, bez riječi bi ga povukao za uho i u ruku mu stavio smeđi pleteni cecker u kojem je pet praznih boca Apatinskog trebalo zamijeniti punima. U boljim danima znao mu je tutnuti i nekoliko novčanica, no najčešće je Dragan morao nagovarati trgovkinju Jasnu da upiše ime njegova oca u posebnu teku koju je držala u ladici ispod kase. Teku je služila i kao leksikon svih alkoholičara u naselju, a ondje se moglo naći i ime mog očuha. Teta Jasna uvijek je bila ljubazna prema Draganu i govorila mu da podsjeti oca na dug koji već ima zapisan. Čak je i Draganovo ograničeno poznavanje matematike bilo dovoljno da shvati da se dug samo povećavao. Možda je zbog svega toga Dragan i bio najšutljiviji među nama.

Bio je mršav dječak, čista suprotnost Goranu, iako su dijelili istu neukrotivu frizuru i ulicu u kojoj su živjeli. Kad bi nosio teret od pet politrenih, punih boca, iskrivio bi leđa i desni bok pa hodao poput dječaka-kukca. Zbog toga mu je držanje i kada nije nosio pivo bilo iskrivljeno. Čak i dok je stajao, izgledao je kao da meandrira. Ali nije samo njegovo držanje bilo neobično. Nismo znali je li se rodio s velikim ušima ili su mu u razvoju slušnih ekstremiteta pomogli njegov otac, stariji brat i djeca u školi. Njegove ušne školjke virile su iz duge crne kovčave kose ispod koje ih je pokušavao sakriti i same su zvale da ih se čupa.

Nebrojeno puta našao sam se u iskušenju da ih povučem, ali sam se svaki put uspio suzdržati. Nažalost, to nije bila vrlina ostalih koji su bili uključeni u Draganov život.

Moja je priča opet na svoj način bila drukčija od ostalih. I moja je mama, kao i Goranova, Draganova i Bojanova, radila u tvornici, a iza sebe je imala tri braka s dva muškarca. Prvi brak rezultirao je mojom šest godina starijom polusestrom Sanjom i svađom koja je dovela do raspada braka. Razlog svađe bio je moj tata za kojeg se mama udala odmah nakon razvoda kako bih ja bio zakonit, tako mi je objašnjavala. U mojoj glavi tada su se pojavljivala užasna pitanja. Što bi bilo da sam ostao nezakonit? Bih li se rodio u zatvoru? Idu li nezakonita djeca u školu ili cijelo vrijeme provode u zatvoru kopajući tunnel koji bi ih doveo do slobode i obrazovanja? Kako sam ipak postao zakonit, samo pred partijom, ali ne i pred Bogom, nisam išao ni u zatvor ni u crkvu. No zato je moja polusestra od mog djetinjstva napravila pakao i tamnicu. Sanja i ja uopće nismo sličili. Ona je bila plavokosa, a ja smeđokos. Kosa mi je bila boje proljeva, kako je govorila. Ona je bila najviša u razredu, a ja uvijek zadnji u vrsti. Moj je nos već s jedanaest godina bio duži od njezina. U školi sam redao petice, a ona je redala popravne ispite. Ja sam slušao Crvenu jabuku, ona Plavi orkestar – čak se ni u bojama glazbenih grupa nismo mogli složiti. Mama je slušala Bijelo dugme, a tata je slušao muziku isključivo kad je bio bolestan. Zdravlje bi tražio u pjesmama Tome Zdravkovića. Tata je u kući boravio samo kad se nije osjećao dobro. Ostale dane provodio je u tvornici i kafanama, u kojima je širio svoje dobro raspoloženje i trošio plaću. Kad bi mu se od tvornice i kafane razboljeli glava i želudac, onda bi dva dana proveo ležeći na smeđem trosjedu, srčuci kavu s kuhinjskom krpom vezanom oko glave poput Karate Kida. Umjesto amblema sunca, on je na čelu imao napisano Fant. Ali to je bio moj tata,

a ne Sanjin. Ona je mene krivila što više nije imala svog tatu, normalan život i barem malo slatkog frajera.

Nakon te, za mene kratkotrajne idile, mama se prvo posvađala pa potom i razvela od mog oca, te se ponovno udala za prvog muža. Sanja je bila sretna dok su meni ostale izgrebene ploče Tome Zdravkovića i Fant krpa. Moj je očuh zabranio tati da dolazi u našu kuću, a mamu je nagovarao da me preseli k ocu tako da me ne mora gledati.

U neku ruku svi smo bili „oštećena” roba, poput cipela s greškom koje su naši roditelji krali iz tvornice, lažući i sebi i nama da ta greška u vezu i nije tako strašna i da nam baš takve pristaju na noge. No zato je postojala naša An družina, u kojoj su sva oštećenja, životna i obučna, našla svoje mjesto i stvorila doživotno prijateljstvo.

2

Goran se vratio u sobu s ocem. Čika Boro bio je najkrupniji čovjek kojeg sam ikada vidio, veći čak i od Badže iz *Popaja*. Bio je uredno obrijan, glatka i dobroćudna lica ispod crne čupe. Iz usana mu je virila cigareta, originalni njemački Marlboro.

„Gorane, odi mi po pepeljaru”, rekao je pa sjeo na malenu stolicu nasuprot nama, a na pod položio *Riziko*.

Njegova krupna figura i dim ovladali su prostorijom.

„Hajde, šta se čeka?” obratio nam se dok je pepeo originalnog njemačkog Marlbora padao po crtežu bojnog polja u plamenu.

Ostatak poslijepodneva proveli smo igrajući *Riziko*. Goranov tata objasnio nam je pravila i ubrzo smo započeli rat. Početnu skepsu zamijenilo je istinsko oduševljenje. Igra je trajala satima a da nismo ni primijetili. Dragan je prvi ispao, zatim ja, a velika

se bitka odigravala između Gorana i Bojana kada je Goranova mama ušla u sobu.

Nakon što je ušla plavokosa Mirjana, u novoj crvenoj haljini i s frizurom poput Madonne iz spota *Papa Don't Preach*, Bojan je trenutno izgubio interes za igru. Zagledao se u nju kroz debela stakla sanjivim pogledom, a lice mu je poprimilo boju njezine haljine. Goran od uzbuđenja nije primijetio da je ušla, iskoristio je Bojanovu dekoncentraciju pa prekinuo kanonadu njegovih topova i maknuo mu pješadiju s ploče. Zatim ga je tehnikom namještanja brojeva na kockicama izbacio iz igre.

„Momci, mislim da je vrijeme da za danas prestanete s ratovanjem.”

Digitalni sat na ormariću uz Goranov krevet pokazivao je 20.12, što je značilo da već 12 minuta kasnim kući.

Zatim uzdahne, slegne ramenima pa nastavi: „Sutra ujutro morate u školu.”

Počeli smo ustajati i spremati figurice u kutiju.

„Hej, pa to nije tako stajalo”, reče Bojan.

„Pa sad ti je gotovo”, rekao je Goran i na brzinu potrpao ostatak figurica u kutiju.

3

Vani više nije kišilo, ali mrak je bio gotovo neprobojan. Ljetno računanje vremena još nije počelo, iako smo zagazili u proljeće. Stali smo pokraj mokrih bicikala. Bojan i ja smo vozili ponije. Ja zeleni, a Bojan plavi. Dragan je vozio stari Partizan nedefinirane boje. Goran je imao ganc novi crveno-bijeli BMX. Odnio ga je u podrum pa se vratio da nas isprati.

„Nismo stigli pričati”, reče.

Znali smo da misli na čudne događaje u naselju i svi smo se šutke zagledali u tlo.

„Misliš o tome kako si me na prevaru pobijedio?” Bojan je prekinuo tišinu, nasmiješio se i zajahao svoj bicikl.

„Hajde, znaš da nije bilo tako”, rekao je Goran i pružio nam svakome po jednu čokoladu. „Ovoga puta mi je donio samo bijele. Valjda zato što sam zadnji put rekao da su mi super, a sad su mi nekako bljutave.”

Zajahao sam bicikl i osjetio vlagu u predjelu međunožja.

„Sutra poslije škole moramo pričati”, rekoh.

Ostali su nijemo kimnuli.

„Idemo”, krenuo je prvi Dragan, „da vidim čija su mokra jaja najbrža.”

„Uuu, prevara, uuu, prevara”, zapjevao je Bojan pa krenuo za nama.

4

Bojan i ja otpratili smo Dragana do njegove kuće na početku ulice. Zatim smo prošli pokraj teniskih terena, bazena, sportske dvorane, kina i samačkog doma te nastavili put prema tvornici.

Večer je bila svježija nakon poslijepodnevnog pljusk. Tišinu naselja remetilo je uvijek prisutno brujanje tvornice. Bila je osvjetljena i djelovala poput zlokobnog zamka ili zatvora, kako su nam često roditelji znali pričati o njoj. Najveći jugoslavenski kombinat gume i obuće, Borovo, nekada je bio u vlasništvu češkog Bate. Bata je izgradio naselje i izmislio 0,99 cijenu, ali je, po pričama starijih, Borovo morao predati, a ne prodati, Titu i partiji.

Tvornica je bila ograđena visokim zidom i zauzimala trećinu površine naselja. Djeca nisu imala pristup. Odrasli su imali

pristup i teške riječi. Govorili su da ondje ostavljaju najbolje godine života, kako im je teško, i tjerali nas da učimo čak i onda kada bismo sve naučili da ne bismo, poput njih, završili ondje.

Prešli smo prvi, pa drugi pružni prijelaz te skrenuli lijevo i nastavili uza zid koji je odvajao tvornicu od ostatka svijeta. Na kraju zida počinjala je ulica s identičnim crvenim kućama jednokatnicama u kakvim su živjeli Dragan i Goran. Cijelo naselje bilo je crvene boje: kuće, tvornica, radnički dom... Idejni arhitekt Borova, František Lýdie Gahura, volio je crvene građevine okružene zelenilom. Moja je kuća bila druga, a Bojanova treća u nizu s lijeve strane. Lampa iznad ulaznih vrata moje kuće bila je upaljena.

„O, života ti, mama ti opet priređuje doček”, rekao je Bojan i na biciklu napravio krug oko mene.

Zabrinuto sam gledao u svjetlost.

„Da, u zadnje vrijeme je nešto nervoznija, možda se opet posvađa s Marinkom.”

„Moš si mislit. Onu Fant krpu i dalje ćeš koristiti samo za brisanje ogrebotina s ploča Tome Zdravkovića. Vidimo se sutra ujutro u pola sedam”, rekao je Bojan, zapedalirao i odjurio prije nego što sam mu uspio pošteno odgovoriti.

„Eh, šta su ti prijatelji”, ipak sam viknuo za njim, „bježe kad je najteže.”

Bojan je zapjevao: „Zoro, nemoj brinuti, boluješ od ljubavi, to se teško podnosi.”

5

U kuću sam ušao nakon što sam sjedalo bicikla prekrpio vrećicom. Moje mokro međunožje nije prošlo neopaženo kod Sanje, kao ni moje polusatno kašnjenje kod mame. Očuh Marinko se, kao i obično, pravio da me ne primjećuje.

Povukao sam se u svoju sobu da se presvučem prije večere. Slaba svjetlost zelenog lusteru s federom na potezanje osvijetlila je moja četiri kvadrata oblijepljena posterima Bajage, Crvene jabuke, He-Mana i originalnim plakatom Komandosa. Stari svjetlosmeđi trosjed, na kojem je moj tata običavao čekati prestanak mamurluka, koristio sam kao krevet. Nekoliko crnih rupa od cigareta ostalo je za uspomenu na tatu i mamurluk. Ponekad, kada sam bio tužan i kada mi je tata jako nedostajao, znao sam gurati prste u te rupe, razmišljajući da ću se na taj način nekako povezati s njim.

Nasuprot trosjedu nalazili su se jednokrlni ormar i polica s knjigama. Na polici se, osim izdanja biblioteke *Vjeverica* i sabranih djela Branka Ćopića, u bordo uvezu sa zlatnim slovima, nalazilo i nekoliko stripova *Zlatne serije*. Uglavnom *Zagor*, *Teks*, dva *Dilana Doga* i jedan *Marti Misterija*. Pokraj *Martija* stajala je kopija figure Rame iz Mastersa. Za razliku od Goranova Rame, koji je bio od gumirane plastike, moj je bio od one obične i svaki pretrpljeni udarac u borbi završavao je novim udubljenjem. Uz to, originalni Mastersi dolazili su u kutiji s ministripom, a moj Rama nije ni došao u kutiji. Bio je poput mumije zamotan u poderanu salvetu s logom vinjaka Rubin.

Zagledao sam se kroz prozor u kišom isprano naselje. Pogled mi se pružao prema tvornici i Dunavu s jedne strane, a prema pruži i cesti koja je vodila ka Vukovaru s druge. Bio sam siguran da se naselje počelo mijenjati. Unatoč zanimljivom *Riziko* danu, nisam prestao misliti na niz nevolja koje je naša družina zvala kodnim imenom Prazne stolice. Sutra ćemo valjda nešto poduzeti u vezi s tim, pomislio sam kad me Sanja pozvala.

„Zorane! Zoraaaneee!” začuo sam piskutavi glas s prizemlja.

Dok sam silazio, stupao sam drvenim stepenicama kako bih joj dao do znanja da sam je čuo, jer me mogla dozivati zauvijek.

„Šta taj mali uvek mora silaziti ko slon?“ začuo sam Marinkov glas. Iako smo tada već sedam godina živjeli s Marinkom, nisam se naviknuo da mi se uvijek obraća preko Sanje ili mame.

Krenuo sam prema blagovaonici. Na televiziji u dnevnoj sobi neki je političar glasno govorio promuklim glasom dok mu je mnoštvo aplaudiralo. Sanja me uhvatila za rame, povukla natrag prema hodniku i rekla u slušalicu telefona: „Tvoj momak te treba, i molim te, nemoj dugo, jer i ja imam momka.“ Blijedo lice crvenjelo se od bezbroj prišteva, a plavi konjski rep ljuljao se u ritmu njezinih podlih riječi.

„Da“, rekoh u slušalicu umjesto odgovora očekujući zvuk slobodne linije. Ne bi bilo prvi put da me Sanja tako prevarila.

„Samo da ti se javim da sam sretno doputovao“, bio je to ipak Bojan. „Kakva je situacija u kući dinastije Savićevih?“

„Ja sam još uvijek Moguš“, rekoh.

„Aha, zakonit ili...“

„Zorane! Zoraaanee!“ vikala je Sanja.

Rastegnuo sam žicu crne slušalice koja se spajala s crvenim Iskra telefonom kako bih se približio blagovaonici i prostrijelio je pogledom. Sanja je ispod nosa spojila palac i kažiprst desne ruke pa ih razdvojila i vrhovima prstiju prešla oko usana da bi ih ponovno spojila na vrhu brade. Bila je to borovska fora koja se zvala „mastan burek“ i koju je Sanja uvijek koristila kako bi me isprovocirala i kada je mislila da pričam gluposti, a uglavnom je uvijek to mislila.

„Šta taj mali uvek mora navlačiti tu žicu? Pa nije telefon neka njegova igračka.“

„Moram ići“, rekoh Bojanu.

„Samo malo, imam teoriju o Praznim stolicama.“

Na trenutak sam zastao.

„Slušam.“

„Možda su se sva nestala djeca u naselju zapravo posvađala s tvojom mamom.”

Smišljanje šala na račun tuđe mame uvijek bi me oraspoložilo, ali ne i te večeri.

„Za razliku od tebe, ja barem nisam zaljubljen u tuđu mamu.”

„Opa, i mali Moguš može bosti baš poput Savićevih”, odgovorio je Bojan. „A sad zaobiljno, nešto novo sam primijetio u vezi s Praznim stolicama.”

„Zorane, dolazi za stol”, viknula je mama dovoljno glasno da je čuje i Bojan.

„Moram sad stvarno ići, sutra poslije škole možemo pričati o tome. Kad svi budemo na okupu.”

„Sutra poslije škole”, reče Bojan, „vidimo se ujutro.”

Za večeru je bilo Marinkovo omiljeno jelo, gravče na tavče. Mama je prvo napunila Marinkov tanjur, pa Sanjin, te na kraju moj i njezin. Takva joj je bila i lista prioriteta.

„Prijatno, djeco”, reče mama. Lice joj je uvijek bilo istovremeno lijepo i umorno, trik koji je samo ona znala. Kako izgledati dostojanstveno kad ti je svega dosta. Usta su joj bila tanka crta kao da se zaboravila smiješiti, a kosa baš poput moje, smeđa i neukrotiva.

„Bilo je i vreme, već sam odavno pregladnio”, rekao je Marinko i otpio gutljaj Apatinskog iz smeđe boce.

Zagledao sam se u Marinka. Primijetio sam kako se već neko vrijeme nije šišao, što nije bilo nužno jer je ćelavio. Gusta siva kosa, nekad plava poput Sanjine, povlačila se prema tjemenu. Kada bih se usudio dovoljno dugo gledati u njega, zamišljao sam kako mu na glavi više ne raste kosa, nego čelo. Nasred čela okomito mu se pružala bora, poput traga na tijestu koji bi mama napravila okruglim rezačem kad je pekla kolače. Ta duboka bora bila je najizražajija kada se obraćao meni preko Sanje ili mame.

„Pa da Zoran nije kasnio, večerali bi' ranije, tata”, podbola je Sanja, koja je mrzila gravče na tavče, ali ga je u slast jela.

„Neka deca nikada ne nauče rečima”, zaključio je Marinko i glasno podgrignuo.

„Sanja”, rekla je majka, „kad se jede, onda se šuti. Zorane, još jednom zakasni i više nećeš izaći do ljeta iz kuće, osim u školu, a ti, Marinko, šta ne možemo ništa drugo slušati na toj televiziji osim tih političara?”

Marinko ju je pogledao svjetloplavim očima i otpio novi gutljaj piva. Mama je sporo ustala pa isključila televizor i stabilizator. Zatim je uključila gramofon i pustila izgrebenu ploču Tome Zdravkovića.

Ostatak večere slušali smo zapinjanje igle na pjesmi *Ej, Branka, Branka*, na stihu „Ko je kriv?”

6

Večer sam proveo u sobi, slušao sam tiho udaranje kiše o prozorsko staklo i Radio 202. Imao sam nekoliko kasete od Bajage, Crvene jabuke i Bijelog dugmeta, međutim, moj Grundig kasetofon imao je čudnu naviku da žvače traku, pa su Momčilo, Žera i Alen zvučali kao da boluju od loše probave.

Radio 202 puštao je grupe Denis & Denis, Zanu, Ruž, Galiju i Parni valjak, ali i razne strane izvođače, među kojima i Duran Duran, Madonnu ili R.E.M. Kako sam tada još izlazio iz životne faze obožavanja Minje Subote, većinu dobrih i popularnih pjesama prvo sam čuo kroza zid koji je dijelio Sanjinu i moju sobu. Kasnije sam i ja slušao iste radiostanice. Bila je to tada jedina stvar koju sam htio prihvatiti od Sanje.

Da bih si zaokupio misli, odlučio sam pročitati strip. Kako nismo imali videorekorder, a bio sam zavidan na Goranovom,

koji je imao u svojoj sobi zajedno s daljinskim upravljačem u prozirnoj najlonskoj vrećici za zamrzavanje, od bijele kutije cipela Borovo napravio sam takozvani striprekorder. Na sredini kutije napravio sam prorez koji je izgledao identično kao i utor na videorekorderima. Samo što se u striprekorder stavljao strip, koji se nakon umetanja odmah i vadio kroz otvor na vrhu i tek potom čitao. Plavim flomasterom nacrtao sam upravljačke tipke, a na prorez napisao VHS. Najviše sam se mučio s markom. Grundig nije dolazio u obzir, s obzirom na iskustvo s kasetofonom. Toshiba je bila marka Goranova videa, pa nisam htio imati isti kao i on. U časopisima sam često viđao naziv *Hi-Fi* i sviđalo mi se kako je to izgledalo napisano i kako je zvučalo izgovoreno, pa je odluka pala.

Iz *Hi-Fi* striprekordera izvadio sam Zagora, naslova *Pećina čudovišta*. Imao sam dojam da sam i sâm bio zarobljen u takvoj pećini, u naselju-pećini gdje su svakodnevno nestajala djeca, a odrasli su se pravili da to ne primjećuju. Pitao sam se kako bi Zagor riješio misterij zvan Prazne stolice? Možda bi glasno zaurloao AAAAAAAA i skakao po drveću borovskih parkova, dok bi Čiko pojeo sve pogačice sa čvarcima u mliječnom restoranu. S tom sam mišlju umalo zaspao, kada sam skočio iz kreveta kao da bježim od neke darkwoodske nemani.

„U je, pa ja sutra imam test iz povijesti”, rekao sam dovoljno glasno da me čula i Sanja u susjednoj sobi.

„Daj začepi i spavaj”, začuo sam s druge strane zida.